

memorii | jurnale

Eugeniu Bucheru (1911–2004) provine dintr-o familie de învățători din Bujoreni (județul Vâlcea). A absolvit liceul în Râmnicu Vâlcea în 1924, a urmat apoi cursurile Școlii Normale din același oraș. Între 1929 și 1931 este trimis învățător la școala primară din comuna Plătărești, apoi comuna Păuleni, județul Cetatea Albă (Basarabia). Pe 17 aprilie 1936 s-a căsătorit cu Paula Botea (1912–1966), la rândul ei absolventă a Școlii Normale „Elena Doamna“ din București. După ce lucrează la diferite școli din județul Ilfov, de la 1 septembrie 1937 devine învățător definitiv în comuna Ștefănești (Ilfov). Din această poziție, în care obține toate gradele didactice, se va pensiona în 1973.

Încorporat la Școala de ofițeri-rezervă nr. 2 Bacău pentru un an (1932–1933), în mai 1936 este avansat sublocotenent în rezervă. Din martie 1939 este concentrat: pleacă pe front în 22 iunie 1941 cu Regimentul 5 Grăniceri. Între 5 mai 1943 și 13 aprilie 1944, luptă în Crimeea și Kuban în Regimentul 96 Infanterie, cu gradul de locotenent. În 1944 cade prizonier al Armatei Roșii, e internat în lagărele Monastirka, apoi Oranki și se întoarce în țară abia în 1948, în ultimul lot de prizonieri eliberați – al celor care refuzaseră să se înscrie în Divizia Tudor Vladimirescu.

Își scrie amintirile în anii 1980. În 1990 este înaintat la gradul de căpitan, în 1991 îi sunt recunoscute drepturile în calitate de persoană persecutată din motive politice, iar în 2004 devine membru al Asociației Veteranilor de Război.

Eugeniu Bucheru
**Istории nescrise,
infamii neprescise**

Amintiri despre război,
captivitatea în URSS
și viața în comunism

Introducere și note
de Constantin Ardeleanu

Ediție îngrijită
de Valentina Sandu-Dediu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Ioana Nedelcu
Corector: Alina Dincă
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Bucheru, Eugeniu

Istории nescrise, infamii neprescrise: mărturii / Eugeniu Bucheru;

ed. îngrij. de Valentina Sandu-Dediu; introd. și note de Constantin

Ardeleanu. – București: Humanitas, 2019

ISBN 978-973-50-6608-6

I. Sandu-Dediu, Valentina (ed.)

II. Ardeleanu, Constantin (pref.) (note)

94

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

CUPRINS

Scrisul printre generații. <i>Cuvânt înainte de Valentina Sandu-Dediu</i>	7
Fragmente din cele trei țărâmurii ale morții. <i>Introducere de Constantin Ardeleanu</i>	II
ISTORII NESCRISE, INFAMII NEPRESCRISE	
Prefață	27
Cartea I: Zodia nefastă	39
I Căderea	41
II La porțile raiului	69
III Turnul lui Babel	91
Intermezzo: O aniversare.	129
Cartea a II-a: Sucursala terestră a Paradisului	165
I Mare sărbătoare pe ulița noastră.	171
II Sângele apă nu se face	179
III O prietenie de veacuri	189
IV Pe post de măgar	193
V Un „eliberator“ <i>rara avis</i>	198
VI Morala pe bandă rulantă	204
VII Pentru ce luptă căpitanul spaniol.	209
VIII Ministerul adevărului sau... poveștile <i>Izvestiei</i>	214

IX	A venit poșta	220
X	Noaptea de pomină	226
XI	Peisaj de Crăciun	232
XII	Vin și hunii...	238
XIII	...Vin și goții	243
XIV	Oamenii lui Franco și ai Pasionariei față în față	248
XV	Mai vin și „cămisii“	255
XVI	Noaptea Învierii	262
XVII	Proștii fug de... fericire	266
XVIII	Despre zahăr și alte amintiri istorice	272
XIX	„Mitică Prizonierul“: societate de ajutor reciproc, radiodifuziune și editură.	277
XX	Ce mică e lumea!	285
XXI	O zi de lagăr.	293
XXII	Ultimul supraviețuitor	303
XXIII	O ședință „istorică“	308
XXIV	Kotlovan, „loc de odihnă de unde au fugit înrîstarea și suspinul“	318
XXV	Improvizații potemkiniste	324
XXVI	Compatrioți la Buh	330
XXVII	Pe acolo s-a războit Ștefan	337
Cartea a III-a: După măcel a izbucnit pacea.		341
I	Lupii sunt nemuritori.	343
II	Singura cale de a-ți servi patria	371
III	Povestea unui măr din care n-a mușcat Eva	378
IV	O completare la „cea mai înfloritoare epocă din istoria poporului român: epoca de aur“	385
V	Lumea vrea să fie înșelată...	412
<i>Apendice.</i>		<i>429</i>

Paulei, ultimul omagiu

PREFAȚĂ

*J'aurais pu mourir, rien ne m'eût été plus facile.
J'ai encore à écrire ce que nous avons fait.*¹

O crimă fără acoperire este, în zilele noastre, delictul opiniei. Tot așa cum anecdota politică este păcat de neiertat împotriva culturii. Este iluzoriu, prin urmare, să-mi imaginez că o carte cu un conținut ca acesta ar putea vedea lumina tiparului. Dacă m-am decis totuși s-o scriu, a fost pentru că teritoriul încă neinvestigat la noi – al războiului antisovietic, al lagărelor de prizonieri de război și deținuți politici și al luptei imediat post-belice a partizanilor anticomuniști – este o *terra incognita*, o pată albă a istoriei și fără îndoială o cutie a Pandorei pentru cei care mai cred (dacă mai există vreunul din aceștia!) că lumina vine de undeva de prin răsărit. Nu pot să-mi dau, firește, seama dacă posibili cititori ai manuscrisului de față îl vor socoti o carte bună în înțelesul curent al cuvântului. Poate fi o carte oarecare, fiindcă autorul ei a scris prea puțin în viața lui, dar poate să fie mai mult decât atât: o faptă bună, un lucru necesar care nu-și caută totdeauna cuvântul și atitudinea, o descărcare a sufletului ca de-o greutate care doare, de care trebuie să scape cu orice preț, altminteri suferința te macină și te nimicește încetul cu încetul.

Personajul mitic care încredință pământului taina urechilor de măgar ale stăpânului său, regele Midas, și foșnetul trestiiilor

1. Fragment din mesajul lui Napoleon către soldații din Garda Imperială, înainte de plecarea sa în exilul din Insula Elba (20 aprilie 1814): „Puteam să mor, nimic nu mi-ar fi fost mai ușor. Dar trebuie să scriu despre ce am făcut.” [Toate notele de subsol numerotate îi aparțin lui Constantin Ardeleanu.]

răsărite pe acel loc, îngânând refrenul, îngăduie prezumția că și cele mai bine ascunse secrete pot deveni publice la un moment dat. Dar paginile acestea vor și trebuie să fie o replică dată acelei „democrații“ care, plesnind din bici, forțează milioane de oameni să sară prin cerc, ca și înțelesul deformat al cuvântului „libertate“, căruia atentatorii la evoluția firească a omenirii refuză să-i dea o altă interpretare decât dreptul de a striga după placul stăpânilor.

Mă stăpânește sentimentul covârșitor că datorez aceste pagini deopotrivă memoriei celor 17.000 de prizonieri de război și deținuți politici, aparținând mai multor națiuni (din care nu lipsesc nici cetățeni sovietici), care-și dorm somnul de veci în gropile comune din cimitirul fără cruci de la Oranki–Monastîrka¹ (URSS). O cifră lipsită de importanță, dacă este comparată cu hecatombele de cadavre jertfite de poporul ales de Lenin să construiască pe bătătorita scoarță a planetei Pământ paradisul terestru al societății comuniste. Dacă mă refer în primul rând la morții aceștia, o fac gândindu-mă că mi-au fost cei mai apropiați, într-o vreme când eu însumi eram la un pas de moarte.

Dar cum aș putea uita vreodată mormintele semănate pe plaiurile carpatine după 1944? Ele depășesc de câteva ori numărul țăranilor uciși după 1907², ilustrând dementa teorie comunistă despre fericire și zidirea împărăției lui Dumnezeu pe pământ fără ajutorul religiei. Subiectul mă depășește prin vastitate, astfel că relatările mele se vor mărgini să cuprindă fragmente din cele trei țărmuri ale morții: războiul, captivitatea și viața trăită sub comunism, incluzând în total aproape cinci decenii.

Nu este vorba aici numai de simple suferințe omenești; viața omului nici nu poate fi concepută fără ele. Ceea ce acordă

1. Vom folosi această formulă de redare a numelor celor două lagăre, dintre diferitele variante uzitate în limba română.

2. Numărul victimelor Răscoalei de la 1907 variază în funcție de surse, gazetele socialiste vorbind de circa 11.000 de morți.

celor descrise aici o semnificație aparte este mesajul pe care-l conțin și care trebuie transmis posterității. Închipuiți-vă o colectivitate condamnată la cea mai sumbră dintre existențele omenești – am numit lagărul de prizonieri –, la acea moarte civilă (o inovație în materie de torturi fizice și morale a codului leninist-stalinist), mai concret, dreptul unic la munca forțată și datoria de a sfârși într-o groapă comună. Din aceste pagini, cititorul va afla cum a reacționat spiritul românesc în împrejurările date, în care își găsea tot așa de bine locul ca și în infernul lui Dante înfricoșătoarea inscripție: *Lasciate ogni speranza*.

În secolul nostru zguduit de grave seisme sociale, brutalitatea, perfidia, teroarea, violența și crima au fost ridicate la rangul de politică de stat. Pledoariile pentru o lume rațională, pentru un climat de libertate și dreptate socială sunt la fel de eficace ca o catapasmă pe un picior de lemn. Pacea și războiul nu depind de voința maselor, cum încearcă să ne convingă, împotriva evidenței, palavragiilor istoriei. Ele sunt consecința unor conjuncturi social-politice străine. Mulțimile sunt materialul decorativ absolut necesar pentru confecționarea istoriei, fără ele nu pot fi purtate războaiele, fiindcă ele sunt carnea de tun. Un conflict armat este plasat, asemenea unei bombe, într-un anume loc de un grup criminal, chiar fără un motiv temeinic, scăpând de sub controlul capetelor care decid soarta omenirii, numai pentru că în momentul critic unul din aceste capete și-a pierdut pe moment judecata.

După un război, oamenii privesc totdeauna cu indulgență orice afirmație, mărturisire, relatare sau opinie, bucuroși că au scăpat cu viață din masacru, că se pot bucura de transformările postbelice, și fiecare națiune își scrie istoria care o avantajează. Vreți poate să spuneți că ultimul război a fost o excepție? Ei bine, n-a fost, și dacă mă urmăriți până la sfârșit s-ar putea să fiți de acord cu mine. Aparțin generației celui de-al Doilea Război Mondial și mă număr printre supraviețuitorii lui cei mai vârstnici. Mulți din generația mea își spun combatanți,

dar nu toți au cunoscut războiul în ceea ce are el mai abominabil. Unii erau soldați de operetă: le plăcea să poarte uniforma, să calce șațoș, să se umfle în pene. Pentru ei, tunurile nu bubuieră decât la 10 mai¹ al fiecărui an și credeau că așa va fi toată viața. Iar când nori amenințători au întunecat cerul, s-au camuflat acolo unde nu ajungeau gloanțele și unde duceau o viață comodă și plăcută, chiar mai plăcută decât aceea din vremurile de pace. Tot ce era altădată disciplină, onoare militară și spirit de sacrificiu rămăsese teorie uitată prin regulamente.

Au fost și alții care purtau războiul în inima țării, un război ciudat împotriva propriului popor. Pentru un pumn de arginți făceau demonstrații ostile și agitație antirăzboinică, provocând deraierea trenurilor, aruncând în aer depozite de muniții ori asasinând persoane indezirabile. Desigur că nu despre ei ne ocupăm aici (deși în trecut tot o vom face, pentru că nu poți uita cu totul să vorbești despre viermi când amintești de sânge și de cadavre), ci de acei supraviețuitori care n-au privit istoria ca simpli spectatori, de oamenii care și-au asumat răspunderea în fața ei și-au transformat în conștiință experiența căpătată. Și de cei care au îngenuncheat pe altarul neamului, oferindu-și jertfa vieții lor. Când s-au sfârșit într-o zi ororile tranșelor și atrocitățile lagărelor de prizonieri, după ce an de an priviseră neputincioși cum se stingeau sub ochi lor camarazii de arme, iată-i revenind în țară: zdrențăroși, bolnavi, cu răni încă necicatrizate, schilozi, plini de păduchi, mulți excluși de la dreptul de a redeveni ce-au fost, dar vii, da, închipuiți-vă: vii.

Dacă războiul din Vest a justificat – pentru beneficiarii postbelici ai puterii politice – toate eforturile națiunii pe jumătate secătuite, războiul antisovietic pentru retrocedarea Basarabiei a cunoscut oprobriul guvernanților comuniști. Ei au folosit și folosesc toate mijloacele pentru a-l șterge din amintirea urmașilor, asociindu-i mișelește o așa-zisă trădare națională, care ar fi fost alianța militară între mareșalul Antonescu

1. Ziua Regalității, sărbătoare națională în perioada monarhică.

și Reichul hitlerist¹. O astfel de motivare prindea ușor, era în spiritul confuzei atmosfere postbelice, când oamenii primeau fără discernământ logoreea învingătorilor; când adulația față de ei luase aspectele cele mai josnice și orice elucubrație părea verosimilă în întrunirile populate de ignoranți, de pescuitori în apă tulbure, de aventurieri fără scrupule. Un imens număr de neavizați au fost induși în eroare în aceste vremuri nefericite, dar timpul a arătat că trădarea n-a fost de partea mareșalului Ion Antonescu; ea aparținea în exclusivitate partidului comunist român², care chiar în anul 1940 (anul răpirii Basarabiei), adresa o telegramă autorităților de ocupație din Basarabia, felicitându-le că au salvat ținutul de sub exploatarea tiraniei românești, a capitalismului.

Prin delegații săi, partidul comunist român subscriesese încă din 1931 la teza privitoare la Basarabia³, care după teoriile secrete de glandele istoricilor leniniști era teritoriu sovietic. „Istorică“ hotărâre fusese adoptată la Moscova, unde partidul comunist român (compus din câteva sute de membri) își ținea primul congres, alegându-și cu acest prilej și un nou secretar general în persoana unui oarecare Alexander Ștefanski (Gorn)⁴, membru

1. În noiembrie 1940, mareșalul Ion Antonescu (1882–1946), prim-ministru și Conducător al României în perioada septembrie 1940–august 1944, a semnat un acord prin care România adera la Pactul Tripartit sau alianța puterilor Axei. În iunie 1941, Antonescu a implicat România în războiul antisovietic, cu scopul declarat al eliberării teritoriilor pe care URSS le ocupase în 1940.

2. Autorul folosește inițiale minuscule pentru mai multe dintre forțele politice sau instituțiile pe care nu le considera legitime.

3. La Congresul al V-lea al PCR, desfășurat în decembrie 1931 la Moscova, liderii comuniști au adoptat o rezoluție în care România era considerată stat multinațional, care subjugase națiunile conlocuitoare și le exploata în provinciile „cucerite“ în 1918, în primul rând în Basarabia.

4. Alexander Danieluk-Ștefanski, zis Gorn (1897–1937), a fost un activist politic comunist de origine poloneză, care a ocupat postul de secretar general al PCR în perioada 1931–1936.

al partidului comunist polonez, care nici nu cunoștea măcar limba română.

Se anula astfel un document mai vechi, cu valoare istorică, și anume tratatul de alianță încheiat la Łuck, în 1711, între țarul Petru I și domnitorul moldovean Dimitrie Cantemir, în care originea românească și apartenența la trupul Moldovei a teritoriului dintre Prut și Nistru era atestată oficial. Prescrierea acestui tratat nu a fost nicăieri menționată, iar acea *Istorie a României în date* (ediția 1971, Editura Enciclopedică) se eschivează de la o formulare completă, menționând doar că „se recunoaște domnia ereditară în familia lui Dimitrie Cantemir”¹.

Ce contează pentru comuniști o trădare în plus? Este doar o picătură de ulei în cascada Niagara.

Odată cu trecerea sub tăcere a războiului antisovietic din 1941–1944, a fost îngropată în conștiința contemporaneității și jertfa de sânge a aproape unei jumătăți de milion de ostași români, care au căzut pentru o dreaptă împlinire națională. Nemulțumiți cu atât, noii conducători „români” n-au scăpat nici un prilej de a-i condamna cu asprime pe supraviețuitorii războiului, acuzându-i de a fi ridicat armele împotriva „marelui frate din răsărit”. Nicidecum nu le ceruseră interesele superioare ale Patriei să treacă Prutul și „să izgonească dușmanul din răsărit și miazănoapte”, ci „setea de jaf și cuceriri a oligarhiei române, militarismul aventurier care visa trese și decorații”. Concomitent, propaganda decreta „eroi naționali” scursorile pripășite la Moscova și mărunții de „fluturași” care-și urmăreau traiectoria scuipatului de la înălțimea Podului Grant, ca și pe diversioniștii de toată mâna, școliți mai apoi la institutele de

1. Tratatul de la Łuck (sau Luțk), încheiat în aprilie 1711, a marcat formalizarea colaborării dintre domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir și țarul rus Petru I cel Mare. Tratatul a premers o luptă (la Stănilești, pe Prut) cu otomanii, care au fost însă învingători. Cantemir s-a refugiat în Rusia, unde a trăit până la decesul său în 1723. Înfrângerea Moldovei a favorizat instituirea domniilor fanariote în Principatele Române.

perfecționare a aptitudinilor militare din „marea patrie a socialismului victorios“.

În timp ce victimele războiului erau astfel silite să suporte teroarea în țara strămoșilor devenită în prezent o provincie muscălească, profitorii războiului, ajunși stăpâni, făceau tot ce trebuie ca să-i împiedice să vorbească. Și au reușit în bună parte, fiindcă oamenii își însușesc acea „înțelepciune“ potrivit căreia singurul lucru bun și cuminte este să urlai ca lupii când trăiești în mijlocul lor și să te bucuri cât poți mai mult de șirul numărât de zile pe care ți le-au hărăzit Parcele¹.

Aici se ridică – inevitabil – întrebarea: Dar ei, ei care vor purta pe umeri greutatea destinului unei națiuni așezate „în calea tuturor răutăților“, tineretul – schimbul de mâine, cum îl numește propaganda – nu se cuvine oare să cunoască adevărul? Adevărul, nu istoria scrisă la comandă pentru proslăvirea unui partid și a unei familii, cu falsificări grosolane și interpretări tendențioase, cu expurgarea textelor neconvenabile sub un fard îngroșat de fraze sforăitoare. Relatarea onestă a faptelor. Urmașii noștri trebuie să aibă și ei un ideal căruia să i se devoteze; o generație fără un ideal este un nonsens, o aberație. Munca în sine nu constituie un ideal, și acesta nu poate lua naștere în sufletul unei generații câtă vreme ea bâjbâie în întuneric și află din surse externe că România n-a început odată cu apariția partidului comunist și nici românul – cu anul intrării lui în acest partid.

Ofensiva educațională impetuoasă și perfidă, un adevărat atentat împotriva tineretului, începând de la vârsta când vocabularul nu-i ajunge să se descurce nici în mediul familial, cât și „reeducarea“ celor maturi imediat după „dezrobire“ și continuând perseverent până la vârsta cea mai înaintată, ca să recupereze de la aceștia din urmă, prin mijloace draconice, tot ce se putea recupera în vederea consolidării odiosului sistem stalinist, a dat – și era firesc să se întâmple așa – unele rezultate.

1. Divinitățile destinului în mitologia latină.

Este un adevăr de necontestat că oamenii încep să creadă la un moment dat în cuvintele care li se repetă sistematic, obsedant, cu ostentație în toate împrejurările. Calul de bătaie al propagandei oficiale rămâne însă, incontestabil, tineretul: încrederea în vorbe, sinceritatea, avântul, naivitatea lui pot fi ușor înșelate și exploatare.

Dacă se poate vorbi de rezultatele obținute prin siluirea conștiințelor și inocularea aceluia spirit gregar care face din oameni dobitoace legate cu lanț este și pentru că ideilor marxiste nu le lipsește forța de atracție la prima vedere, însă mai mult decât influența lor un rol de seamă îl joacă în atragerea indivizilor frica, mai ales frica, dar și interesul personal, înțelegând prin acesta din urmă nu numai banul (în înțeles strict), ci și setea de onoruri, amorul propriu, atracția puterii.

Însă și revirimentul care încolțește în tot mai multe conștiințe crește zilnic în dimensiune. Paralel cu acest început de dezmeticire, în mintea compatrioților noștri și-a făcut loc și o altă convingere despre care nu e mai puțin necesar să vorbim și care se referă la americanism (sau ceea ce se înțelege de obicei prin el). Oricât refuză mulți oameni să admită ca atare, americanismul se situează pe locul imediat următor ca o a doua plagă a contemporaneității. Ceea ce determină concluzia obligatorie a respingerii deopotrivă a ambelor societăți și aflarea uneia mai bune.

Deocamdată se impune opțiunea pentru una din cele două existente. Asupra comunismului nu este cazul să ne mai oprim, îl cunoaștem cu toții îndeajuns: un sistem polițienesc brutal care-ți strivește sufletul, îți îngrădește sau reprimă mișcărilor, îți impune umilința, o viață searbădă și fără orizont. O societate în care personalitatea umană este practic desființată dacă nu se află la etajul superior al nomenclaturii; cinică, negând adevărurile incontestabile, zdrobind fără milă valorile morale, făcând din minciună arta de a governa, ignorând orice scrupul în atingerea scopurilor, ridicând delațiunea, spionajul și crima la

statutul de înalt patriotism, comunismul a imprimat relațiilor dintre indivizi și dintre state stigmatul unei cruzimi nemai-întâlnite.

Când afirmă că „omul este cel mai prețios capital”¹, are în vedere doar măsura în care individul poate servi țelurilor sale, ca muncitor, agitator sau terorist, fără să se gândească nici o clipă la om în sine, cu dreptul lui la viață și la fericire. Repet: teoretic și la prima vedere comunismul este nu numai suportabil, este chiar atractiv. Practic, este odios.

Americanismul nu-l cunosc decât din descrieri ale prietenilor și detractorilor lui, astfel că opinia mea este ca a celui scriitor român care crede că adevărul trebuie să se aple pe undeva, pe la mijloc. Exagerând cultul dolarului – vițelul de aur căruia i se închină omenirea –, acordând unele libertăți care avantajează individul, dar macină temelia sănătoasă a societății, ambele sisteme politice fac din oameni fiare sălbatice. Dar ceea ce-i face pe oropșiții din țările subjugate de comunism și nu numai pe ei, ci și pe mulți alții din țările lumii a treia să se îndrepte cu încredere și speranță spre America este că acolo se realizează în libertate ceea ce nu se poate obține prin opresiune sub comunism: o viață umanizată, un nivel de trai fără restricții alimentare, un climat de egalitate și dreptate socială, atât cât poate fi posibil într-o societate omenească. Nu putem subestima nici acea trăsătură profund umană a societății americane de a acorda sprijinul ei popoarelor și indivizilor care luptă pentru o existență demnă, adică pentru drepturi politico-sociale.

Auzim deseori exprimându-se părerea că dictaturile (în special cele de stânga, care se simt mai tari fiindcă au în fruntea lor o supraputere cum este URSS) rămân în general insensibile la sugestiile din afară, dar adevărul este că nu numai o dată grandomania lor a fost silită să cedeze, ascunzându-și înfrângerea sub masca ipocrită a generozității. Referindu-ne, cum am făcut-o și până aici, la comunismul practicat în țara noastră,

1. Unul dintre principiile de bază ale filozofiei marxiste.

trebuie să subliniem că viața sub acest comunism este, precum bine se știe, un coșmar, dar ea ar fi și mai insuportabilă fără intervenția externă.

Această prefață nu are altă rațiune, alt scop decât să consemneze fapte din perspectiva unui martor care nu este nici istoric și nici scriitor profesionist. Sper totuși că ele vor reuși să acopere o parte din golul istoriei lagărelor morții din URSS, care nu au fost cu nimic mai prejos decât cele hitleriste, deschizând o fereastră în zidul ferecat al lumii comuniste. Pentru că niciodată un glasnost sau o perestroikă nu vor împinge curajul până acolo încât să deschidă până la perete ușile și ferestrele temnițelor. Ar fi un act de sinucidere națională.

Ca să închei, voi relata o întâmplare ce nu și-ar găsi locul în altă parte. La înapoierea din captivitate, ofițerii (nu știu dacă și trupa) erau chemați (potrivit Codului Justiției Militare) în fața unui consiliu de judecată, spre a relata condițiile în care au fost capturați, dacă n-a fost vorba de o dezertare, tratamentul ce li s-a aplicat în lagăr etc. În fața unui asemenea consiliu a compărut și personajul care-și povestește în prima parte a acestor mărturii peripețiile căderii în captivitate. Din consiliu făcea parte și un general – să zicem generalul Z –, el însuși fost prizonier de război, dar repatriat cu un timp înainte (pe când era doar colonel), pentru că se angajase să sprijine dimpreună cu neamuri de-ale sale – politicieni sus-puși – transformările politice care se pregăteau. Se știa că în timpul războiului colonelul tipărise o broșură despre niște „bestii roșii“ care nu erau altele decât sovieticii, dar ce conta? Aceștia din urmă își recrutau oamenii de încredere de unde se putea.

— Cum ați fost tratat în captivitate? este întrebat, între altele, locotenentul Olt.

Avizați din timp, foștii prizonieri răspundeau stereotip: „Bine“, semnau și plecau, fiindcă un alt răspuns ar fi fost catastrofal pentru persoana lor. Dar locotenentul cu pricina, după

ce și-a purtat ochii asupra comisiei, a răspuns cu cel mai inocent surâs al său și în poziția care trăda pe ofițerul de rezervă:

— Domnul general Z., cu care am fost în același lagăr mai mult de doi ani, vă poate spune despre tratamentul de care ne-am bucurat.

Persoana vizată și-a mutat privirea în altă parte, celălalt membru din consiliu devenise dintr-odată foarte atent la evoluțiile unei muște, iar președintele, suprimându-și un mic zâmbet, i-a făcut ofițerului semn că e liber.

CARTEA I

Zodia nefastă

„Suntem făuriți din aceeași stofă
ca și visele noastre, și scurta
noastră viață este împresurată
de somn.”¹

1. William Shakespeare, *Furtuna*.

Căderea

„Pesemne Pronia cerească,
Voind ca să mă pedepsească,
Mi-a dăruit pedeapsa-n zile.“¹

Batalionul se târa domol, ca un vierme uriaș, ridicând un val de praf pe drumul desfundat de țară. Din coada coloanei, cu ochi tulburi de nesomn, locotenentul Olt îi urmărea tălăzuirea lentă, obosită, ca a unui condamnat la moarte.

Marșul începuse în urmă cu patru zile, în Duminica Floriilor², și în acest timp coloana nu se oprise decât pentru pauze scurte, strict necesare, de masă ori când ostașii, nemaiputând duce materialul, se așezau istoviți pe marginea drumului. Trezirea peste Marea Leneșă³ se făcuse cu ajutorul unui feribot prăpădit, în care abia de încăpeau 25-30 de oameni și trei, cel mult patru căruțe, și durase o noapte și aproape toată ziua următoare, sub supravegherea ofițerilor și îndemnurile răstite ale gradaților. În aer plutea o amenințare tainică, oamenii erau irascibili și se mișcau în silă, poate și pentru că, anticipând sentimentul inutilității lor, comenzile erau lipsite de vigoare.

Aflat în apropierea locului de îmbarcare și asigurând operația cu unitatea de ariergardă pe care o comanda, ofițerul rememora fiecare amănunt din ultimele zile. Parcă toate se

1. Versuri din *E mult de-atunci*, de Șt.O. Iosif.

2. Duminica Floriilor a căzut în 1944 pe 9 aprilie.

3. Marea Leneșă sau Marea Putredă (pe hartă Lacul Sivaș) este un sistem de lagune puțin adânci care separă Crimeea de istmul Arabat și mai departe de Marea de Azov. Când se referă la bălțile Sivaș, autorul are în vedere, probabil, partea nordică a acestei zone lagunare.